

Streszczenia w języku polskim

Kinga Bialek

Słowa kluczowe: dyplomacja oparta na wierze, dyplomaci wyznaniowi, dialog międzywyznaniowy, problem cypryjski, *Religious Track of the Cyprus Peace Process (RTCYPP)*, proces pojednania.

Celem artykułu jest rozwinięcie bardziej szczegółowego obrazu tego, jak dyplomaci wyznaniowi przyczyniają się do budowania pojednania na Cyprze. Dialog międzywyznaniowy na wyspie ma wielowiekową historię, ale wraz z rozpoczęciem tzw. problemu cypryjskiego nabrał innego znaczenia. Od podziału wyspy przez ponad trzy dekady przywódcy religijni nie spotykali się w celu rozwiązania problemów, chociaż konflikt negatywnie wpłynął na wolność wyznania i dostęp do miejsc kultu religijnego. Od 2009 r. w ramach *Religious Track of the Cyprus Peace Process (RTCYPP)* duchowni podejmują próby budowania pojednania na wyspie, czyli stali się dyplomatami wyznaniowymi.

Problemem badawczym było spojrzenie na kwestię budowania zaufania, szacunku i tolerancji na wyspie poprzez działania przywódców religijnych.

Autorka stawia hipotezę, że dyplomacja oparta na wierze może być skuteczna w konflikcie, w którym religia stanowi istotny czynnik tożsamościowy jednej lub obu społeczności, zatem imoże stanowić narzędzie do budowania pojednania na Cyprze. Chociaż problem cypryjski nie ma swoich źródeł w różnicach religijnych, powoduje on, że religia ma wyraźną funkcję polityczną.

W tym celu wykorzystano raporty Departamentu Stanu USA z lat 2000-2022, raporty *Freedom House* oraz ONZ. Przeanalizowana została również literatura przedmiotu dotycząca roli religii w okresie panowania osmańskiego i brytyjskiego na Cyprze.

Ks. Łukasz Krucki

Słowa kluczowe: Jan Paweł II, I pielgrzymka do Polski, archidiecezja gnieźnieńska, Gniezno, kultura chrześcijańska

Celem artykułu jest omówienie pobytu Jana Pawła II w Gnieźnie podczas I pielgrzymki do Ojczyzny. Problem badawczym stanowi analiza wszystkich przemówień papieskich wygłoszonych w Gnieźnie 3 i 4 czerwca 1979 r. oraz ukazanie znaczenia ich treści dla późniejszych przemian, które dokonały się w Polsce, jak i Europie Środkowo-Wschodniej. Papież wygłosił w tym mieście ważne przemówienia w formie homilii, jak i katechez skierowanych do grup stanowych. Poruszył w nich istotne tematy odnoszące się do daru chrztu św. i odpowiedzialności za jego owoce, dziejowej roli św. Wojciecha, współczesnej misji ewangelizacyjnej Kościoła oraz prymasostwie.

Autor stawia tezę, że ze względu na przypadające w tym czasie uroczystości Zesłania Ducha Świętego, papież wykorzystał tę okazję do wyłożenia nowej wizji zjednoczonej Europy, która oddycha „dwoma płucami” – wschodnim i zachodnim. Koncepcja sformułowana przez papieża wypływała z idei *Pentecostes Slavae* (Pięćdziesiątnicy Słowian). Okazała się możliwa do zrealizowania dopiero po przemianach 1989 r. Niemniej wizyta w Gnieźnie w dniach 3-4 czerwca 1979 r. stała się zapowiedzią przeobrażeń nie tylko w Polsce, ale w całym regionie Europy Środkowo-Wschodniej.

Zastosowano metody: filologiczną oraz porównawczą, które nie tylko uwzględniły kontekst papieskich wypowiedzi, ale i sposób oddziaływania na słuchaczy.

Serhij Sieriakow

Słowa kluczowe: wojna, szkoły jezuickie, polska prowincja Towarzystwa Jezusowego, jakość szkolnictwa jezuickiego

W artykule poddano analizie wpływ zagrożenia wojennego na funkcjonowanie szkół jezuickich we wschodniej części polskiej prowincji Towarzystwa Jezusowego w drugiej połowie XVII wieku. Stwierdzono, że otrzymanie informacji o grożącym niebezpieczeństwie militarnym powodowało przerwanie procesu kształcenia, powrót uczniów do rodziców i ewakuację większości księży i braci zakonnych oraz dóbr materialnych z ośrodków zakonnych. Wojna spowodowała krótsze lub dłuższe zamknięcie jezuickich placówek oświatowych lub częściowe zawieszenie ich działalności. Autor postawił hipotezę, że na tempo i skalę wznowienia działalności oświatowej istotny wpływ miało nie tylko istnienie lub brak obawy przed kolejnymi atakami militarnymi, ale także rozmiar zniszczeń w infrastrukturze miejskiej i majątkach wiejskich konkretnego ośrodka jezuickiego.

Celem tekstu było ukazanie jak wojna wpłynęła na jakość szkolnictwa jezuickiego. Gwałtowna śmierć wielu doświadczonych nauczycieli oraz częściowe załamanie się systemu szkolnictwa polskiej prowincji Towarzystwa Jezusowego (zwłaszcza w latach Potopu) zbiegły się ze stopniową odnową struktury wielu szkół w latach sześćdziesiątych XVII w., co doprowadziło do dotkliwego niedoboru nauczycieli. Problem ten rozwiązano poprzez aktywniejsze włączenie w proces kształcenia młodych jezuitów, którzy mieli znaczne braki w przygotowaniu intelektualnym i biegłości językowej.

Marek Szajda

Słowa kluczowe: Żydzi, Dolny Śląsk, osadnictwo, historiografia, powojnie, stan badań

Osadnictwo ludności żydowskiej na Dolnym Śląsku jest ważnym elementem powojennych dziejów Żydów w Polsce. Stanowi również istotny element narracji o tzw. Ziemiach Odzyskanych.

Artykuł przedstawia stan badań nad dziejami ludności żydowskiej na Dolnym Śląsku tuż po zakończeniu II wojny światowej. Autor stawia tezę, że historia społeczności ocalałych, żyjących w Polsce po 1945 r., cieszy się nieco mniejszym zainteresowaniem naukowców, choć i w tej kwestii widać znaczący przyrost liczby publikacji w ostatnich latach.

Problemem badawczym jest próba przedstawienia nowych trendów i perspektyw, a także propozycja dostrzeżenia kilku obszarów badawczych, które mogą okazać się niezwykle cenne dla rozwoju dalszych studiów.

Prócz przywołania najistotniejszych publikacji, odnoszących się do okresu bezpośredniego powojnia: lat 1945–1950, zaprezentowane zostały również aktualne tendencje badawcze, a także nowe perspektywy i wyzwania stojące przed naukowcami.

Agata Tasak

Słowa kluczowe: Kościół katolicki, autorytet, społeczeństwo polskie, katolicy, religia

Kościół katolicki w życiu publicznym Polski zajmował i zajmuje szczególną pozycję – często podkreśla się znaczenie jego autorytetu społecznego. Na początku XXI wieku zauważalne są jednak wyraźne symptomy osłabienia religijności w Europie oraz związany z tym mechanizm zmniejszania uczestnictwa w praktykach religijnych.

Zasadniczym celem niniejszego opracowania jest opis i wyjaśnienie ewolucji w postrzeganiu autorytetu Kościoła katolickiego w Polsce w wymiarze instytucjonalnym, doktrynalnym i personalnym.

Wskazując te zmiany, konieczne jest poszukiwanie odpowiedzi na kolejne istotne pytania: jak zmieniał się poziom zaufania do Kościoła instytucjonalnego, jak ewoluowała religijność społeczeństwa polskiego w aspekcie deklaracji wiary oraz w obszarze praktyk religijnych i deklaracji przestrzegania moralności katolickiej, jak szybko i jak głęboko zmienia się postrzeganie autorytetu Kościoła katolickiego w Polsce.

Odpowiedzi na te pytania będą podstawą do sformułowania wniosków o elementach ciągłości i zmiany w postrzeganiu autorytetu Kościoła katolickiego w polskim społeczeństwie.

Autorka stawia tezę, że następuje obniżenie zaufania do Kościoła instytucjonalnego, zauważyć też można powolny spadek deklaracji wiary, szybszy jest proces odchodzenia od praktyk religijnych. W każdym przypadku największe zmiany związane są z postawami ludzi młodych. W świetle przeważających opinii, jeżeli Kościół chce odzyskać wysoki poziom autorytetu społecznego powinien unikać zaangażowania politycznego, uczciwie wyjaśniać ujawniane skandale obyczajowe, a przede wszystkim przestrzegać głoszonych przez siebie zasad.

Podstawową metodą badawczą była analiza danych zastanych (wytworzonych).

Elżbieta Wojcieszek

Słowa kluczowe: pobożność maryjna, Ziemie Odzyskane, Administratura Apostolska w Gorzowie Wielkopolskim, Obraz Matki Boskiej Częstochowskiej, komunistyczny aparat władzy, ateizacja

Celem pracy jest scharakteryzowanie sytuacji religijnej na Ziemiach Odzyskanych pod koniec lat czterdziestych XX w. na przykładzie wydarzeń z Sulęcina. Autorka przypuszczała, że nowi osadnicy byli ludźmi głęboko wierzącymi i kultywującymi dawne tradycje. To pozwoliło im na adaptację w nowych warunkach po przymusowym przesiedleniu ze wschodu na tereny ziem zachodnich.

Pytania badawcze koncentrowały się wokół wyjątkowego wydarzenia, jakim było przywiezienie do Sulęcina kopii cudownego obrazu Matki Boskiej z Jasnej Góry w Częstochowie w dniu 28 sierpnia 1949 r. Postawiono następujące pytania: dlaczego nowi osadnicy podjęli takie działania, w jaki sposób dokonali tego dzieła, czy zrobili to bez zezwolenia władz komunistycznych i kto był głównym inspiratorem tych wydarzeń, a także jakie były dalsze jego losy i kopii obrazu.

Osadników cechowała wielka pobożność maryjna. Jednym z jej przejawów były tradycyjne pielgrzymki na Jasną Górę w Częstochowie. W sierpniu 1949 r. osadnicy z parafii katolickiej w Sulęcinie nie dostali zgody władz komunistycznych na pielgrzymkę do Częstochowy. Postanowili więc w tajemnicy sprowadzić kopię obrazu Matki Boskiej Częstochowskiej do Sulęcina. W efekcie obraz pozostaje w kościele św. Mikołaja w Sulęcinie do dnia dzisiejszego, będąc ważnym punktem odniesienia, budującym tożsamość lokalną i integrując parafialną wspólnotę.

Udowodniono hipotezę o religijności osadników, pozwalająca na ich adaptację w nowym środowisku. Na poziomie metodologicznym przeprowadzono analizę źródłową, a także porównawczą.

Podstawę źródłową stanowiły dokumenty archiwalne, wspomnienia i opracowania z lokalnej prasy.